

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.8, april 2016

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Jon Tafdrup

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Om Kæmpevise-Bogen, en Stemme mod Hr. Levins, Hr. Liebenbergs o. s. v.

ved Vibeke A. Pedersen

Indhold

- 1 Værkets anledning
 - 1.1 Folkevisestridens kronologi
 - 1.2 Alt, hvad der er, og alt, som det er
- 2 Grundtvigs position
 - 2.1 Angreb er det bedste forsvar
- 3 Polemikkens sejrherre
- 4 Anvendt litteratur
 - 4.1 Trykt

1 Værkets anledning

Med den lille pjece *Om Kæmpevise-Bogen, en Stemme mod Hr. Levins, Hr. Liebenbergs o. s. v.* går N.F.S. Grundtvig ind i den såkaldte folkevisestrid på sin søn Svend Grundtvigs side. Som allerede titlen angiver, skyder Grundtvig især efter udgiveren (og digteren) Frederik Ludvig Liebenberg og den stridbare litterat og sprogmand Israel Salomon Levin. Disse to havde protesteret mod sønnens (som Grundtvig konsekvent benævner ved døbeformen Sven) udgivelsesplaner, der blev understøttet af Samfundet til den danske Literaturs Fremme.

1.1 Folkevisestridens kronologi

I kronologisk orden ser en oversigt over vigtige punkter i folkevisestriden og dens forløbere således ud. For en nærmere gennemgang henvises til Petersen 1905, især s.

1842-1846	Svend Grundtvig oversætter og udgiver en tobindssamling med titlen, <i>Engelske og Skotske Folkeviser, fordanskede af Svend Grundtvig.</i>
8. december 1843	Sammen med Christian S. Ley udsender Svend Grundtvig et opråb til hele den danske befolkning i <i>Dansk Folkeblad</i> nr. 45 om at indsende viser til Samfundet til den danske Literaturs Fremme (herefter Samfundet).
december 1843 - januar 1844	Svend Grundtvig kommer med første udspil til en folkeviseudgave, artiklen "Om en ny Udgave af Danmarks Kæmpeviser" i <i>Dansk Folkeblad</i> .
1846	Bestyrelsen i Samfundet accepterer Svend Grundtvigs udkast til en stor, samlet folkeviseudgave.
februar 1847	Svend Grundtvig udgiver <i>Plan til en ny Udgave af Danmarks gamle Folkeviser</i> (herefter <i>Planen</i>). Den ledsages af en prøve på "Harpens Kraft", som kun Samfundet modtager.
marts 1847	<i>Planen</i> genoptrykkes med tre viser.
september 1847	Svend Grundtvig udgiver <i>Prøve paa en ny Udgave af Danmarks gamle Folkeviser for Samfundet til den danske Literaturs Fremme</i> (herefter <i>Prøven</i>).
20. september 1847	Israel Levin offentliggør artiklen "Plan og Prøve af en ny Udgave af Danmarks gamle Folkeviser for Samfundet til den danske Literaturs Fremme, ved Svend Grundtvig" i <i>Fædrelandet</i> .
28. september 1847	F.L. Liebenberg offentliggør artiklen "Et Par yderligere Bemærkninger om den bebudede nye Udgave af de gl. Folkeviser" i <i>Berlingske Tidende</i> .
o. 16. oktober 1847	Grundtvig udgiver <i>Danske Kæmpeviser til Skole-Brug udvalgte og tillæmpede af Nik. Fred. Sev. Grundtvig.</i>
oktober 1847	Christian Molbech udgiver <i>En Betænkning over den bebudede nye Udgave af en Material-Samling af Danmarks gamle Folkeviser.</i>
23. oktober 1847	<i>Om Kæmpevise-Bogen, en Stemme mod Hr. Levins, Hr. Liebenbergs o.s.v. af Nik. Fred. Sev. Grundtvig</i> udkommer.
december 1847	<i>Planen</i> og <i>Prøven</i> trykkes i udvidet skikkelse.
december 1847	Molbech udgiver et hæfte med 14 folkeviser: <i>Et hundrede udvalgte Danske Folkeviser, hidtil utrykte, samlede og udgivne af C. Molbech</i> . Der kom ikke flere hæfter.
januar 1848	N.M. Petersen udgiver <i>Om udgivelsen af kæmpeviserne</i> . Heri kritiserer han bl.a. Molbechs sproghistorisk ukorrekte moderniseringer i folkeviseudgaven fra december 1847.

januar 1848	Molbech udgiver <i>Om de gamle danske Folkevisers Beskaffenhed og Forhold, deres Skikkelse i Haandskrifterne og trykte Udgaver, og om Grundsætningerne for deres Udgivelse.</i>
januar 1848	Svend Grundtvig svarer med <i>Etatsraad Molbech og Kæmpeviserne, et Stridsskrift af Svend Grundtvig.</i>
januar 1848	Molbech fortsætter kritikken af Svend Grundtvig med <i>Kritiske Bemærkninger og Resultater, angaaende den Grundtvigske Udgave, Materialsamling og Kildesamling af gamle danske Folkeviser</i> (dateret 18. januar 1848).

Især Levins kritik gik på, at udgaven kun ville blive en materialesamling, og at de gamle adelsdamers folkevisehåndskrifter (fra perioden ca. 1550-1750) var så fulde af 'stavefejl' og andre forsyndelser mod korrekt dansk sprogbrug, at deres viseoptegnelser umuligt kunne vedkomme en større offentlighed. Levin havde året forinden udtalt sig meget ophedet om netop den danske retskrivning (Levin 1846).

1.2 Alt, hvad der er, og alt, som det er

Svend Grundtvig ønskede at udgive alle de danske folkeviser med samtlige varianter. For ham var udgaven således først og fremmest en kildesamling. Og en "Kildesamlings förste Princip er at give *alt hvad der er*, og at dette her bör fölges, har jeg alt stræbt at vise. At give *alt som det er*, er dens næste Grundsætning" (Grundtvig 1847c, s. 33).

Liebenberg og Levin ønskede derimod, hvad de kaldte en kritisk udgave, der bragte en slags idealformer af de enkelte folkeviser sammen med et mindre variantapparat. Dette skal ses i modsætning til den planlagte udgave, der for dem kun var en uredigeret samling, hvoraf de to tredjedele var uden værdi. Og det var netop dette, N.F.S. Grundtvig kritiserede. Han nægtede simpelthen at forstå, hvordan de to herrer (og Christian Molbech med) kunne udtale sig om det store materiale, som de ikke engang selv havde set.

2 Grundtvigs position

Hovedlinjen i Grundtvigs pjeces er national: "jeg vil tillige, saavidt muligt, sætte den *Danske Læser* istand til selv at dømme, paa hvis Side han, som *Dansk*, maa træde" (s. 3). Her ligger måske også et skjult udfald mod, at *jøden* Levin tillader sig at have en holdning til, hvad der efter Grundtvigs mening er genuint dansk, jf. også "*ikke* engang er af *Dansk Byrd og Blod*" (s. 5 f.). Tonen over for jøder var dengang end del hårdere, end det ville være acceptabelt i dag.

Mere patetisk er udtryk som "*Hjerteskriften* paa *Folketungen*" eller "det *Danske Folk* faaer Alt hvad Det er odelsbaaret til" (s. 14). Også de mange gentagelser af dannemand og dannekvinde understreger det danske, skønt forstavelen 'danne-' (af dannis, dvs. agtværdig, hæderlig, brav) ikke har noget med ordet dansk at gøre, men er sammenblandet med forstavelen dane- (der betyder dansk). I Grundtvigs øjne vil det påtænkte storværk blive "til Folke-Ære og til Folke-Gavn" (s. 10).

Derudover fremhæver Grundtvig sønnens kvaliteter som udgiver (s. 4, 8 og 10) og hans personlige egenskaber (s. 18 f.). Grundtvig fremstiller desuden Samfundet til den danske Literaturs Fremme som det idealistiske modstykke til “vor Boghandel” (som begreb, s. 8 f.), der kun vil se på fortjenesten. Samfundet, derimod, “har paataget sig at bekoste” den store udgave uden at vide, om den vil give overskud (s. 8).

Grundtvig undlader heller ikke at gøre opmærksom på sin egen folkeviseudgave (fodnote 1, s. 12), der var udkommet i samme måned som pjecen, omkring 16. oktober 1847, se tekstregørelsen til *Danske Kæmpeviser til Skole-Brug* [her](#). Denne udgave, der rummer hele 72 folkeviser, bærer dog i høj grad præg af hans egne omformuleringer og stramninger af stoffet og går således slet ikke i den retning, som sønnens udgave vil komme til.

2.1 Angreb er det bedste forsvar

Når Grundtvig skal præcisere modstandernes synspunkter, griber han til det velprøvede dictum om, at ‘overdrivelse fremmer forståelsen’, ligesom de mange fremhævelser også i samtiden er blevet betragtet som højtråbende.

Hr. *Levin* leer rigtignok høit ved den Tanke, at en *begeistret Digter* skulde slaae op i saadan en tyk, *ildestavet*, kiedsommelig Bog, for at see en *Kæmpevise* i sin ældste, oprindelige Skikkelse, men, med Hr. *Levins* Tilladelse, jeg leer igien ad hans Forestilling om en *Dansk Digers* Begeistring, og skammer mig ingenlunde ved at bekiende, at jeg ganske nylig tit har gjort hvad Hr. *Levin* finder latterligt, ved at eftersee og betænke *hvert Ord* i de *Kæmpeviser*, jeg holdt meest ad, saaledes, som de meget *slet stavede* findes i Haandskriften fra *Karen Brahes* Bibliothek, og ønskede kun at have *hvert Bogstav* trykt, saa Læsningen var saameget lettere, og kunde komme Alle tilgode (s. 16).

Den begejstrede digter er et slet skjult selvportræt, for det er velkendt, at Grundtvig livet igennem i sine digte ofte lod sig inspirere af folkevisestilen, fx så tidligt som i et digt til om Peder Willemoes (1807) fra *Idunna* 1810 ([se indledningen hertil, afsnittet om “Sagakvad”](#)). Grundtvig mener i øvrigt, at den af Levin m.fl. efterlyste kritiske udgave kun vil være en enkelt kritikers udgave, mens sønnens store samleværk vil kunne give fremtidens generationer inspiration (s. 11 f.) uden at have lagt sig fast på en bestemt smag eller redaktionsmetode. Og netop en udgave med det samlede visemateriale vil i endnu højre grad kunne blive et idéreservoir for digterne.

Som det fremgår af [oversigten](#), deltog Grundtvig ikke yderligere i striden, men overlod det til sin søn at føre den videre.

3 Polemikkens sejrherre

Tiden skulle vise, at Svend Grundtvigs udgivelsesprincipper vandt hævd, idet Danmark (og det øvrige Europa samt USA) med udgivelsen af *Danmarks gamle Folkeviser* (1853-1976) fik en udgave, hvis lige ikke fandtes i samtiden (og ikke er overgået siden), og som fik efterfølgere i både den engelsk- og tysktalende verden. Ikke alene ‘vandt’ Svend Grundtvigs udgivelsesprincipper. Den systematik, som udgaven grundlagde, har præget hele den skandinaviske folkeviseudgivelse og

folkeviseforskning siden.

Læs mere

Alle, der skal referere til en dansk folkeviser, kan entydigt henvise til den med bogstaverne DgF og et nummer, efterfulgt af et bogstav, fx DgF 354B (som er *Ebbe Skammelsen*-visen fra *Karen Brahes Foliohåndskrift*).

4 Anvendt litteratur

4.1 Trykt

- *DgF*, se Grundtvig, Svend (1853-1976)
- Grundtvig, N.F.S. (1810) *Idunna*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1847) *Danske Kæmpeviser til Skole-Brug udvalgte og tillæmpede af Nik. Fred. Sev. Grundtvig*. København
- Grundtvig, Svend (1842-1846) *Engelske og Skotske Folkeviser, fordanskede af Svend Grundtvig*, bind 1-2. København
- Grundtvig, Svend & Christian S. Ley (1843) "Om Kæmpeviserne, til danske Mænd og Quinder", i *Dansk Folkeblad* nr. 45. København
- Grundtvig, Svend (1843-1844) "Om en ny Udgave af Danmarks Kæmpeviser" i *Dansk Folkeblad*, nr. 48 og 51-52, s. 197-201 og 205-209. København
- Grundtvig, Svend (1847a) *Plan til en ny Udgave af Danmarks gamle Folkeviser*. København
- Grundtvig, Svend (1847b) *Prøve paa en ny Udgave af Danmarks gamle Folkeviser for Samfundet til den danske Litteraturs Fremme ved Svend Grundtvig*. København
- Grundtvig, Svend (1847c) *Prøve paa en ny Udgave af Danmarks gamle Folkeviser for Samfundet til den danske Litteraturs Fremme ved Svend Grundtvig (2. oplag)*. København
- Grundtvig, Svend (1848) *Etatsraad Molbech og Kæmpeviserne, et Stridsskrift af Svend Grundtvig*. København
- Grundtvig, Svend ml. fl. udg. (1853-1976) *Danmarks gamle Folkeviser*, bind 1-12. København
- Levin, Israel Salomon (1846) "Nogle Betragtninger over dansk Sprog og dansk Retskrivning" i *Nordisk Literatur-Tidende*, nr. 43, 45, 48, 49. København
- Levin, Israel Salomon (1847) "Plan og Prøve af en ny Udgave af Danmarks

gamle Folkeviser for Samfundet til den danske Litteraturs Fremme, ved Svend Grundtvig” i *Fædrelandet* nr. 222. København

- Liebenberg, Frederik Ludvig (1847) “Et Par yderligere Bemærkninger om den bebudede nye Udgave af de gl. Folkeviser” i *Berlingske Tidende*, nr. 226, 28. september. København
- Molbech, Christian (1847a) *En Betænkning over den bebudede nye Udgave af en Material-Samling af Danmarks gamle Folkeviser*. København
- Molbech, Christian (1847b) *Et hundrede udvalgte Danske Folkeviser, hidtil utrykte, samlede og udgivne af C. Molbech*. København
- Molbech, Christian (1848a) *Om de gamle danske Folkevisers Beskaffenhed og Forhold, deres Skikkelse i Haandskrifter og trykte Udgaver, og om Grundsætningerne for deres Udgivelse*. København
- Molbech, Christian (1848b) *Kritiske Bemærkninger og Resultater, angaaende den Grundtvigske Udgave, Materialsamling og Kildesamling af gamle danske Folkeviser*. København
- Petersen, Carl S. (1905) “Fra Folkevisestriden” i *Danske Studier*, s. 65-114. København
- Petersen, Niels Matthias (1848) *Om udgivelsen af kæmpeviserne*. København